

Т. Слободян, К. Візин, Т.Воронцова, І. Гарбузюк,
А. Дем'янчук, В. Карбишева, В. Пономаренко

П'ЯТЬ УРОКІВ ЗАХИСТУ ВІД ВІЛ

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
ДЛЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ПРОФЕСІЙНО ТЕХНІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

КИЇВ
2014

Упорядковано на базі матеріалів,
схвалених комісією з основ здоров'я Науково-методичної Ради
з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(Лист ІПТЗО від 29.04.10, №1.4/18—1668)

Експертизу здійснювали:
Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України

Т. Слободян та інші.

В75 П'ять уроків захисту від ВІЛ. Програма навчального курсу для учнівської молоді професійно-технічних навчальних закладів. — К.: 2014. — 8 с.

ISBN 978-966-

ББК 88.8я7+55.148я7

Програму призначено для організації виховної роботи з учнівською молоддю професійно-технічних навчальних закладів.

Головне завдання курсу — досягти позитивних змін у знаннях, ставленнях, намірах, уміннях і навичках, які зменшують уразливість учнів в умовах епідемії ВІЛ/СНІДу.

В основу програми покладено релевантні тренінгові активності факультативного курсу «Захисти себе від ВІЛ». Цей курс ^[1] широко запроваджується у загальноосвітніх навчальних закладах України. Він має статистично доведену ефективність впливу на рівень захищеності учнівської молоді.

Ця публікація стала можливою завдяки фінансовій підтримці Австралійського Уряду.

This publication was sponsored by the Australian Government.

Погляди авторів, викладені у цій публікації, не обов'язково відображають позицію Австралійського Уряду. За надану інформацію несуть відповідальність автори.

Список скорочень.....	3
Пояснювальна записка.....	4
Програма тренінг-курсу	5
Додатки	
1. Стан проблеми.....	6
2. Навчально-методичне забезпечення курсу.....	7
3. Принципи і методи навчання.....	8
4. Процедури оцінювання.....	8
5. Підготовка педагогів	8
6. Способи і умови ефективного впровадження	9
Глосарій.....	9
Список рекомендованої та використаної літератури	10

Список скорочень

ВІЛ – вірус імунодефіциту людини

ВНЗ – вищий навчальний заклад

ЗНЗ – загальноосвітній навчальний заклад

ЗМІ – засоби масової інформації

ІПСШ – інфекції, що передаються статевим шляхом

ЛЖВ – люди, які живуть з ВІЛ

ПТНЗ – професійно-технічний навчальний заклад

СНІД – синдром набутого імунодефіциту

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Починаючи з 1998 року, в Україні стрімко поширюється епідемія ВІЛ/СНІДу. Основним джерелом поповнення епідемії є молодь, яка демонструє ризиковані моделі поведінки. Про це свідчать невтішні результати соціологічних опитувань щодо поширення серед молодих людей у віці 15–18 років інфекцій, які передаються статевим шляхом, вживання ними психоактивних речовин та наявності в них інших шкідливих звичок (див. додаток).

Фактична відсутність у молоді професійно-технічних навчальних закладів можливостей для уникнення цих проблем стає реальною загрозою для здоров'я підрастаючого покоління. У цих умовах профілактична робота стає одним із найважливіших завдань системи освіти.

Отже, розробка і впровадження ефективних програм профілактики ризикованої поведінки, зокрема щодо ВІЛ-інфікування, є конче необхідними для учнівської молоді. Навчання за такими програмами має забезпечити позитивний вплив на поведінку учнів шляхом підвищення їхньої мотивації до здорового способу життя, отримання необхідних для безпечної поведінки знань, набуття життєвих навичок, а також формування толерантного ставлення до людей, які живуть з ВІЛ.

Мета і завдання курсу

Навчальний курс розраховано на учнівську молодь віком 15–18 років. У ньому подано також відому формулу індивідуального захисту від ВІЛ: *утримання, вірність, захист, стерильність*.

Метою курсу є підвищення захищеності учнівської молоді в умовах епідемії ВІЛ/СНІДу, зниження гендерної нерівності і подолання стигми та дискримінації у суспільстві, зокрема до ЛЖВ.

Головне завдання курсу полягає в тому, щоб досягти позитивних змін у знаннях, ставленнях, намірах, уміннях і навичках, які зменшують уразливість молоді в умовах епідемії ВІЛ/СНІДу. Повний перелік навчальних завдань курсу наведено у таблиці.

Підвищення рівня знань	Досягнення позитивних змін у ставленнях	Формування позитивних змін у намірах	Набуття позитивних змін в уміннях і навичках
Шляхи передавання і методи захисту	Серйозне ставлення до проблеми ВІЛ/СНІДу	Намір утримуватися від статевих стосунків	Уміння відмовитися від пропозиції про сексуальну близькість
Як зменшити ризик інфікування	Позитивне ставлення до відстрочення початку статевого життя	Намір використовувати презервативи у разі сексуальної активності	Уміння гідно сказати «Ні» на інші небажані пропозиції
Як уникнути гендерного асилья	Толерантне ставлення до ЛЖВ		Уміння адекватно поводитися у разі загрози сексуального насилля
Цінність родини	Критичне ставлення до гендерних стереотипів		Уміння прийняти відповідальне рішення про використання презервативів
Як протидіяти дискримінації			

Структура програми

Програма складається із п'яти тренінгів.

Тренінг 1. ВІЛ/СНІД/ІПСШ: базова інформація. Знайомить учнів з базовими поняттями курсу, інформацією про шляхи зараження ВІЛ/ІПСШ і методами захисту від них; вчить адекватно оцінювати ризики ВІЛ-інфікування в різних ситуаціях;

Тренінг 2. Джерела допомоги для молоді. Інформує про установи, які надають допомогу з питань репродуктивного здоров'я; знайомить з принципами тестування на ВІЛ-інфекцію.

Тренінг 3. Стать і гендер. Учні здійснюють критичний аналіз гендерних стереотипів, які збільшують уразливість жінок в умовах епідемії ВІЛ/ІПСШ. Учні вчать уникати небезпечних ситуацій, протистояти сексуальним домаганням і допомагати жертвам насилля; аналізують психологічні й соціальні наслідки раннього початку статевого життя; вчать будувати стосунки з протилежною статтю на основі взаємоповаги, висловлювати свої почуття без інтимних стосунків.

Тренінг 4. Цінність родини. Присвячено пропаганді родинних цінностей і профілактиці ранніх статевих стосунків.

Тренінг 5. «Ні» дискримінації людей, які живуть з ВІЛ. Протидія дискримінації, підтримка людей, які живуть з ВІЛ. Присвячено формуванню толерантного ставлення до ВІЛ-позитивних людей. Тут аналізуються причини, форми і наслідки стигми і дискримінації ВІЛ-інфікованих. Молодь знайомлять із засадами толерантної лексики, вчать виявляти співчуття і надавати допомогу ВІЛ-позитивним.

Педагогічна стратегія курсу

Педагогічні впливи за програмою спрямовані на:

- ♦ надання учням достовірної інформації з проблеми ВІЛ/СНІД/ІПСШ;
- ♦ формування відповідального ставлення до цієї проблеми і толерантного ставлення до людей, які живуть з ВІЛ;

- ♦ надання інформації про гендерні стереотипи, відмінність між гендером та статтю;
- ♦ пропаганду родинних цінностей та відповідальної статевої поведінки.

Очікувані результати навчання

Після проходження навчання за програмою учні:

1. Розпізнають поняття ВІЛ, СНІД, ІПСШ.
2. Знають шляхи передавання ВІЛ та ІПСШ і шляхи, якими ВІЛ/ІПСШ не передаються.
3. Знають методи захисту від ВІЛ/ІПСШ та їхню ефективність.
4. Уміють пов'язувати різні моделі поведінки з чинниками ризику й оцінювати індивідуальний ризик у життєвих ситуаціях.
5. Знають, куди можна звернутися за консультацією і допомогою з питань репродуктивного здоров'я.
7. Обґрунтовують важливість відстрочення статевих стосунків і знають альтернативні шляхи вияву почуттів без інтимної близькості.
8. Уміють протидіяти можливому тиску і погрозам з метою примусити до інтимних стосунків.
9. Уміють розпізнавати й уникати ситуацій, які можуть призвести до сексуального насилля.
10. Знають методи захисту під час статевих контактів і здатні наводити аргументи на користь їх використання.
11. Уміють виявляти співчуття і надавати підтримку людям, які живуть з ВІЛ.
12. Уміють розпізнавати і протидіяти виявам дискримінації.

ПРОГРАМА ТРЕНІНГ-КУРСУ

Рекомендована тривалість 5 тренінгів - 10 годин. Мінімальна тривалість 5 тренінгів - 5 годин.

Працювати за цією програмою можуть педагоги, які пройшли спеціальну підготовку на базі інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Зміст навчального матеріалу	Вимоги до рівня підготовки учнів
ТРЕНІНГ 1. ВІЛ/СНІД: ЗНАЙОМСТВО З ПРОБЛЕМОЮ (1-2 ГОД.)	
Навички, сприятливі для здоров'я. Тренінг - ефективна форма групової роботи. Небезпека ІПСШ. Види й симптоми ІПСШ. ВІЛ — збудник захворювання на ВІЛ-інфекцію. Стадії перебігу захворювання на ВІЛ-інфекцію. СНІД — остання стадія захворювання на ВІЛ-інфекцію. Що таке опортуністичні захворювання. Шляхи ВІЛ-інфікування. Умови зараження ВІЛ. Як ВІЛ НЕ передається. Способи захисту від ВІЛ/ІПСШ. Поняття ризику. Критерії оцінювання ризику ВІЛ-інфікування в життєвих і професійних ситуаціях.	<ul style="list-style-type: none"> ♦ розпізнають життєві і спеціальні навички, сприятливі для здоров'я і майбутньої професії; ♦ дотримуються правил групової взаємодії; ♦ розрізняють поняття ВІЛ, СНІД, ІПСШ; ♦ пояснюють, як поширюється ВІЛ/ІПСШ, значення термінів «імунітет», «бактеріальні інфекції», «вірусні інфекції», «опортуністичні захворювання»; ♦ називають три стадії перебігу захворювання на ВІЛ-інфекцію; ♦ пояснюють, як ВІЛ руйнує імунітет; ♦ називають три шляхи інфікування і три умови зараження ВІЛ; ♦ наводять приклади ситуацій, за яких ВІЛ не передається; ♦ пояснюють значення складових частин формули індивідуального захисту (утримання, вірність, захист, стерильність); ♦ наводять приклади ризикованої поведінки; ♦ демонструють уміння оцінювати ризики ВІЛ-інфікування у щоденних ситуаціях.
ТРЕНІНГ 2. ДЖЕРЕЛА ДОПОМОГИ ДЛЯ МОЛОДІ (1-2 ГОД.)	
Клініки, друзі для молоді. Діагностика ВІЛ/ІПСШ. Симптоми – ненадійні ознаки. Принципи тестування на ВІЛ-інфекцію.	<ul style="list-style-type: none"> ♦ називають приклади ситуацій, коли необхідно звернутися за допомогою до фахівця, демонструють уміння обирати джерела цієї допомоги; ♦ перераховують чотири принципи тестування на ВІЛ-інфекцію (добровільність, анонімність, конфіденційність, безкоштовність); ♦ пояснюють, що означають ці принципи; ♦ оцінюють рівень особистої відповідальності за своє здоров'я.
ТРЕНІНГ 3. СТАТЬ І ГЕНДЕР (1-2 ГОД.)	
Поняття та ознаки статі і гендеру. Гендерні стереотипи і ризики інфікування ВІЛ/ІПСШ. Поняття про гендерне насилля. Протидія сексуальним домаганням і насиллю, Як допомогти жертві насилля.	<ul style="list-style-type: none"> ♦ розрізняють поняття статі та гендеру; ♦ розпізнають гендерні стереотипи, які призводять до дискримінації; ♦ пояснюють їх особливу небезпеку в умовах епідемії ВІЛ/СНІДу; ♦ наводять приклади ситуацій, що загрожують сексуальним насиллям; ♦ розпізнають типові прийоми сексуальних домагань; ♦ демонструють уміння адекватно поводитися під час маніпулювання, вчинення тиску, висловлювання погроз, застосування фізичної сили; ♦ наводять рекомендації, як допомогти жертві насилля.
ТРЕНІНГ 4. ЦІННІСТЬ РОДИНИ (1-2 ГОД.)	
Значення життєвих цінностей. Родина в ієрархії життєвих цінностей людини. Важливі чинники міцної родини. Поняття ризикованої статевої поведінки. Підліткова вагітність. Наслідки абортів.	<ul style="list-style-type: none"> ♦ називають приклади важливих життєвих цінностей; ♦ пояснюють значення родини для задоволення матеріальних і духовних потреб людини; ♦ перераховують ознаки зрілості й готовності до сімейного життя; ♦ називають наслідки ранніх сексуальних стосунків для дівчат, хлопців і обох статей; ♦ розповідають про небезпеку підліткової вагітності, абортів, ІПСШ; ♦ оцінюють вплив ранніх статевих стосунків на свої цінності і життєві плани.

ТРЕНІНГ 5. «НІ» ДИСКРИМІНАЦІЇ ЛЮДЕЙ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ (1-2 ГОД.)

Права людини і права дитини в контексті епідемії ВІЛ/СНІДу. Поняття стигми і дискримінації. Небезпека стигми і дискримінації людей, які живуть з ВІЛ. Допомога людям, які живуть з ВІЛ.

- ◆ називають приклади прав людини і прав дитини, а також причини порушення цих прав;
- ◆ дають визначення термінам «стигма» і «дискримінація»;
- ◆ пояснюють, що відчуває жертва стигми і дискримінації;
- ◆ наводять приклади проявів стигми і дискримінації ВІЛ-позитивних людей;
- ◆ пояснюють, чому важливо проявляти людяність і співчуття до людей, які живуть з ВІЛ;
- ◆ розповідають, що можна зробити для ВІЛ-позитивної людини;
- ◆ демонструють уміння надавати підтримку і допомогу людям, які цього потребують.

ОЦІНЮВАННЯ ЗА ПРОЦЕДУРОЮ «ДО» І «ПІСЛЯ» (2 ГОД.)

Анонімне опитування за тестом «ДО» і «ПІСЛЯ» (Знання, Ставлення, Наміри, Уміння).

Здійснюється за бажанням педагогічного колективу навчального закладу

Мета – оцінити ефективність педагогічного впливу тренінг-курсу. Проводиться до початку і після завершення навчання. Очікувані результати:

- ◆ Заповнені учасниками анкети (анонімні);
- ◆ Усереднена для групи оцінка рівня захищеності за критичними факторами щодо ВІЛ-інфікування;
- ◆ Зміни у детермінантах поведінки учнів за критичними показниками.

ДОДАТКИ

1. Стан проблеми

В Україні одночасно поширюються чотири епідемії, що підсилюють одна одну. Це епідемії алкоголізму, наркоманії, туберкульозу та ВІЛ/СНІДу.

Стрімке поширення ВІЛ-інфекції збільшує на 60% ризик зараження туберкульозом. Поширенню туберкульозу та ВІЛ-інфекції сприяє також зростання кількості споживачів алкоголю й наркотиків. Загальна кількість алко- і наркозалежних в Україні становить приблизно 7% працездатного населення.

Шляхи інфікування ВІЛ в Україні

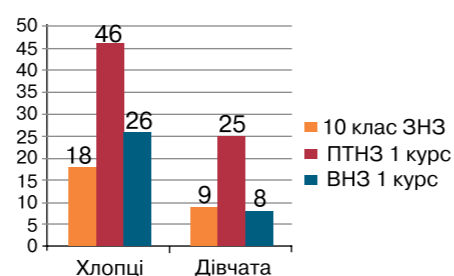

За даними Комітету з питань протидії ВІЛ/СНІДу та іншим соціально небезпечним хворобам при Міністерстві охорони здоров'я України станом на 2009 рік.

Головною причиною інфікування ВІЛ є практика ризикованої поведінки. Насамперед це вживання психоактивних речовин (31%) і незахищені статеві контакти (49%).

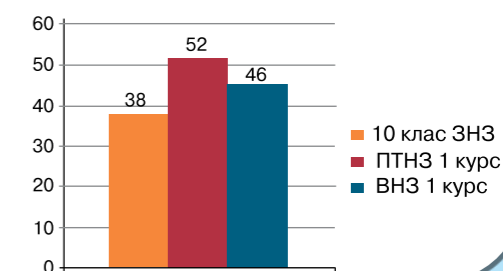
Порівняльні соціологічні дослідження^[2] свідчать, що молоді люди, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах (ЗНЗ), професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) і вищих навчальних закладах (ВНЗ), демонструють ризиковану поведінку.

Щодня курять

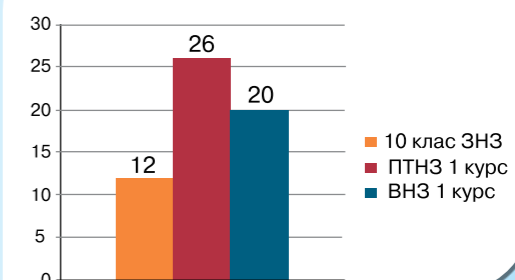
Майже 46% хлопців-першокурсників і 25% дівчат-першокурсниць ПТНЗ курять щодня. Серед учнів десятого класу ЗНЗ таких 18% і 9% відповідно. Серед першокурсників ВНЗ — 26% і 8%.

Вживають пиво раз на тиждень і частіше

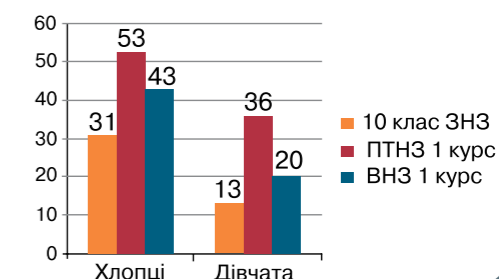
Як мінімум, раз на тиждень вживають пиво 52% першокурсників ПТНЗ, 38% десятикласників ЗНЗ і 46% першокурсників ВНЗ.

Вживали наркотики (марихуану і гашиш)

Наркотичні речовини (марихуану, гашиш) вживали щонайменше 26% першокурсників ПТНЗ, 12% десятикласників і 20% першокурсників ВНЗ.

Повідомили про досвід статевих стосунків

Більш як 53% хлопців і 36% дівчат — першокурсників ПТНЗ повідомили про досвід статевих стосунків.

Серед десятикласників ЗНЗ таких, відповідно, 31% і 13%, серед першокурсників ВНЗ — 43% і 20%.

Отже, впровадження ефективних програм профілактики ризикованої поведінки для учнівської молоді професійно-технічних навчальних закладів є вкрай необхідним. Такі програми мають забезпечити позитивний вплив на поведінку учнів шляхом підвищення їхньої мотивації до здорового способу життя, отримання ними необхідних для безпечної поведінки знань і набуття нових ставлень, практичних і життєвих навичок.

Профілактичні програми мають бути спрямовані також на подолання стигми і дискримінації ВІЛ-інфікованих та членів їхніх родин.

2. Навчально-методичне забезпечення курсу

Курс забезпечено комплектом навчально-методичної літератури, що включає: навчальну програму для учнів (це видання), посібник для педагогів, посібник для учнів, компакт диск з мультимедієм тренінгом для учнів і додатковими матеріалами для вчителя, програму підготовки вчителя для викладання тренінгового курсу.

3. Принципи і методи навчання

На відміну від багатьох інформаційних кампаній, в яких увагу акцентовано на негативних наслідках ВІЛ/СНІДу, головним принципом навчання за цим курсом є зосередження на позитиві. Мотивація ґрунтується не на страху перед ВІЛ і людьми, які живуть з ним, а на тому, що кожен здатний захиститися від зараження, якщо дотримуватиметься простих заходів безпеки.

При цьому використовується методика, яка у світі має назву ООЖН (освіта на основі набуття життєвих навичок).

Світовим і вітчизняним досвідом доведено, що саме ООЖН, на відміну від класичних інформаційних підходів, набагато ефективніше впливає на поведінку людини: підвищує стійкість до негативних соціальних впливів і суттєво знижує схильність до не виправдано ризикованої поведінки та вживання психоактивних речовин. ООЖН також сприяє моральному вдосконаленню людини, усвідомленню нею важливих цінностей, розвитку комунікативності, емпатії і співробітництва, інших класичних рис гармонійно розвинутої особистості.

В основі цієї методики — набуття життєвих навичок і тренінгові методи навчання.

Життєві навички^[3,4] — це соціально-психологічні компетентності, які дають змогу людині успішно долати труднощі повсякденного життя й адаптуватися до змін, підтримуючи належний рівень здоров'я. Прикладами важливих для здоров'я життєвих навичок є: адекватна самооцінка, толерантність, самоконтроль, вміння розуміти і задовольняти власні потреби з урахуванням потреб інших людей, налаштовуватися на успіх, переживати невдачі і протидіяти стресам, розвиток дружніх стосунків, ефективне спілкування, емпатія, попередження і конструктивне розв'язання конфліктів, критичне мислення і прийняття рішень, запобігання і протидія дискримінації.

Тренінг як метод навчання реалізує принцип співробітництва і розвивального навчання^[5]. Він забезпечує ефективне засвоєння знань, негайне відпрацювання умінь і навичок, формування важливих психологічних настанов. Тренінги^[6] дуже подобаються молоді, підвищують авторитет педагога, забезпечують фізичне і психологічне розвантаження, поліпшують психологічний клімат у молодіжному середовищі. В основі тренінгу — інтерактивні методи, які дають можливість залучити до співпраці не лише активних учнів, а й тих, кого вважають слабкими чи пасивними. До найпоширеніших інтерактивних методів належать: колективне обговорення; аналіз історій і ситуацій; мозковий штурм; рольові ігри; дебати; опитування думок тощо.

Проведення занять у формі тренінгу потребує спеціальної підготовки педагогів, а також дотримання певних умов щодо організації простору в приміщенні, кількості учасників, структури тренінгу тощо^[7].

4. Процедури оцінювання

Курс передбачає два види оцінювання: поточне оцінювання і оцінювання його ефективності.

1. Поточне оцінювання здійснюють безпосередньо на тренінгах. Для оцінювання знань використовують тести і запитання. Уміння оцінюють шляхом спостереження на змодельованих ситуаціях.

2. Оцінювання ефективності навчання дає змогу виявити реальні зміни у знаннях, позиціях, ставленнях, намірах, уміннях і навичках учнів. Його здійснюють шляхом анонімного і конфіденційного анкетування за спеціальною процедурою «ДО» і «ПІСЛЯ».

Цей вид оцінювання дає змогу оцінити ефективність самої програми і ефективність роботи вчителя.

Такий зворотний зв'язок важливий і для вчителя. У своїй подальшій роботі він звертатиме більшу увагу на ті аспекти, з якими в учнів виникали проблеми.

Саме за такою процедурою доводилась ефективність проекту «Захисти себе від ВІЛ», який широко впроваджено у загальноосвітніх навчальних закладах України. У результаті спеціального моніторингового дослідження, проведеного для цього проекту у 2006–2007 роках, отримано статистично достовірні дані щодо позитивних змін за всіма показниками, зокрема:

- ♦ кількість учнів, які правильно відповіли на всі запитання тесту «Знання», зросла у 24 рази;
- ♦ кількість учнів, які демонструють максимально толерантне ставлення до ЛЖВ, зросла втричі;
- ♦ кількість учнів, які мають твердий намір утримуватися від початку статевого життя до більш старшого віку, зросла на 13%;
- ♦ кількість учнів, які вміють обрати адекватну модель поведінки у разі загрози сексуального насилля, зросла на 19%;
- ♦ кількість учнів, які вміють прийняти відповідальне рішення щодо використання презервативів у разі сексуальної активності, зросла на 27%.

5. Підготовка педагогів

Однією з головних умов ефективного впровадження цього тренінгового курсу є підготовка вчителів. Її здійснюють висококваліфіковані тренери на семінарах-тренінгах за 40-годинною програмою. У результаті підготовки педагог:

- ♦ отримує цілісне уявлення про проект, базову інформацію щодо проблеми ВІЛ/СНІДу і вичерпні відповіді на запитання про чинники ризику і методи захисту від інфікування;
- ♦ ознайомиться з методом навчання на основі розвитку життєвих навичок;
- ♦ оволодіє сучасними методиками інтерактивної групової роботи;
- ♦ спільно з іншими учасниками відпрацює базові тренінги;
- ♦ після успішного закінчення курсів отримує сертифікат тренера проекту.

6. Способи і умови ефективного впровадження

Ефективність навчального курсу значною мірою залежить від його місця у навчальному плані. Нормативними підставами для цього є:

- ♦ закони України, що прямо передбачають впровадження у навчальних закладах України програм профілактики ВІЛ/СНІД*;
- ♦ накази Міністерства освіти і науки України.

Загальнодержавна цільова соціальна програма протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014—2018 роки програми збоб'язує охопити учнівську молодь всіх навчальних закладів навчанням за програмами формування здорового способу життя і профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу». Програма передбачає запровадження у навчальних закладах відповідних курсів для молоді і забезпечення педагогів та учнів комплектами друкованих і електронних навчально-методичних матеріалів.

Загальнодержавна програма збоб'язує включити до планів виховної роботи професійно-технічних навчальних закладів та забезпечити проведення для учнів не менше як 5 навчальних заходів на базі курсу «Формування здорового способу життя і профілактика ВІЛ»

Враховуючи наявну нормативно-правову базу, педагогічний колектив і директор навчального закладу мають всі необхідні підстави для впровадження курсу у вигляді виховних годин або факультативного або курсу на вибір за рахунок виховних годин або годин варіативної частини навчального плану.

Ознаками відповідності умов впровадження критеріям ефективного навчання є такі:

- 1) у навчальному закладі видано наказ директора про включення тренінгового курсу до навчального плану;
- 2) тренінги проводить педагог, який має сертифікат встановленого зразка про проходження спеціальної
- 3) підготовки для проведення занять за програмою;
- 4) виділено приміщення, що дає змогу проводити заняття у формі тренінгу;
- 5) тренер використовує інтерактивні методи навчання;
- 6) усіх учнів забезпечено навчальними посібниками;
- 7) ведеться журнал відвідування тренінгів учнями;
- 8) проведено педагогічну раду для демонстрації ефективності цієї методики навчання та здійснення профілактики на робочих місцях;
- 9) відбувається спеціальна підготовка лідерів для допомоги вчителю та проведення роботи серед однолітків за методом «рівний рівному»;
- 10) у навчальному закладі організовано акції, що підвищують прихильність молоді до здорового способу життя (круглі столи, дебати, творчі конкурси, агітбригади, проекти і дослідження);
- 11) у навчальному закладі діють чіткі правила про заборону куріння, агресивної поведінки, вживання алкогольних напоїв та інших психоактивних речовин;

ГЛОСАРІЙ

Адвакація — процес впливу на осіб, які приймають рішення, і на громадську думку з метою пропаганди соціально значущих ідей, захисту громадських інтересів і прав різних соціальних груп.

Бактеріальні інфекції — інфекції, спричинені бактеріями.

Відповідальність — визначені законом дії стосовно порушників закону.

Віктимна поведінка (від англ. *victim* — жертва) — жести, речі, вчинки, які привертають увагу і провокують правопорушника або насильника.

ВІЛ-позитивні — люди, які живуть з ВІЛ.

Вірусні інфекції — інфекції, спричинені вірусами.

Гендер (статева роль, гендерна роль) — риси характеру та особливості поведінки, які вважають характерними для чоловіків і жінок у певному суспільстві. На відміну від статі гендер — поняття культурне і соціальне.

Гендерні стереотипи — спрощені уявлення про те, як мають поводитися люди різної статі, який одяг носити і чим займатися.

Дискримінація — словесні образи, обмеження чи позбавлення прав за статевою, расовою, етнічною, релігійною або іншою ознакою.

Життєві або психосоціальні навички — уміння, які допомагають людині адаптуватися у сучасному світі й долати труднощі щоденного життя. Важливими для здоров'я життєвими навичками є: самоконтроль, критичне і творче мислення, прийняття рішень, ефективне спілкування, конструктивне розв'язання конфліктів тощо.

Емпатія — співпереживання, уміння зрозуміти і відчувати те, що відчуває інша людина.

Клініки, дружні для молоді, — структурні підрозділи закладів охорони здоров'я, які надають медико-соціальної допомоги дітям і молоді на основі дружнього підходу, основними принципами якого є добровільність, доброзичливість, доступність, конфіденційність, анонімність та незасуджувальний підхід до відвідувача.

Навички адвокації — здатність людини пропагувати важливі ідеї, мотивувати і переконувати у необхідності бажаних дій.

Наркотична залежність — неконтрольоване вживання наркотичних речовин.

Опортуністичні захворювання — захворювання, які вражають організм людини на тлі ослабленого імунітету.

Психоактивні речовини — речовини, які впливають на психіку людини: наркотики, алкоголь, тютюнові вироби, деякі препарати побутової хімії.

Психологічна залежність — свідоме або підсвідоме бажання повернутися до вживання психоактивних речовин. Проявляється на рівні почуттів і підсвідомих поведінкових стереотипів (коли «рука сама тягнеться» до сигарети, чарки чи шприца).

Репродуктивне здоров'я — здатність чоловіка або жінки у репродуктивному віці народити здорову дитину.

Ризик — загроза життю, здоров'ю чи добробуту людей. Існує три види ризику: фізичний, психологічний і соціальний.

Самооцінка — ставлення людини до себе. Формується під впливом досвіду і ставлення інших людей.

Стать — сукупність ознак, що визначають, є людина чоловіком чи жінкою. Стать зумовлена структурою генів і є поняттям біологічним.

Стигма, або тавро, — переконаність, яка існує в суспільстві щодо того, що певні риси людей або їхня поведінка є ганебними чи аморальними.

Толерантність — здатність поважати право іншої людини на власну думку, що відрізняється від твоєї.

Тренінг — ефективна форма групової роботи, яка забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою і з тренером.

Цінності — те, що є важливим для людини, за допомогою чого вона оцінює і звіряє будь-що у своєму житті, визначає власні пріоритети.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ТА ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Воронцова Т. В., Оржеховська В. М., Пономаренко В. С. Формування здорового способу життя та профілактика ВІЛ/СНІДу: Програма навчального курсу для учнівської молоді старшого підліткового та юнацького віку. — К.: Освіта, 2013. — 12 сБех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. — К.: Либідь, 2003.
2. Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді: моногр. /О.М. Балакірева, Н. О. Ринган, Р. Я. Левін та ін.; наук. ред. О. М. Балакірева. — К.: Укр. ін-т соц. дослід. ім. О. Яременка, 2007.
3. Навички заради здоров'я. Навчання здоровому способу життя на засадах розвитку навичок: важливий компонент школи, дружньої до дитини, школи, що підтримує здоров'я / ВООЗ. — К., 2004.
4. Comprehensive School Health Education — Suggested Guidelines for Action / UNESCO / WHO / UNICEF. — Geneva, 1992.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. — К.: Либідь, 2003.
6. Рэйс Ф., Смит Б. 500 лучших советов тренера. — С.Пб.: Питер, 2002.
7. В. Оніщенко, К. Візін, Т. Воронцова, І. Гарбузюк, А.Дем'янчук, В. Карбишева, В. Пономаренко. П'ять уроків захисту від ВІЛ. Тренінги життєвих навичок: методичний посібник для педагогів. — Київ, 2014. — 112 с.